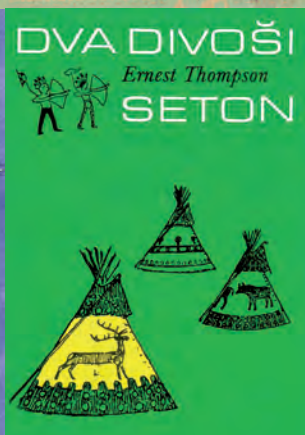
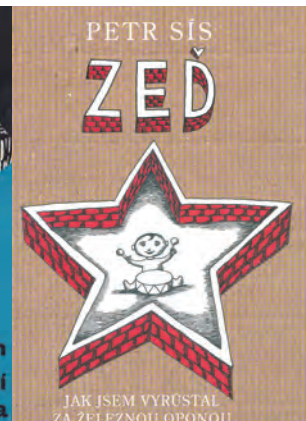
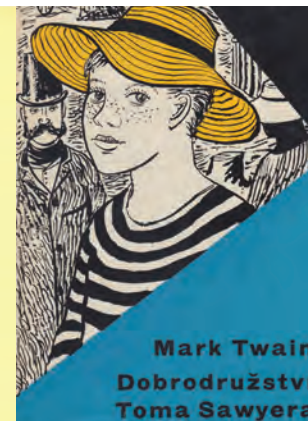
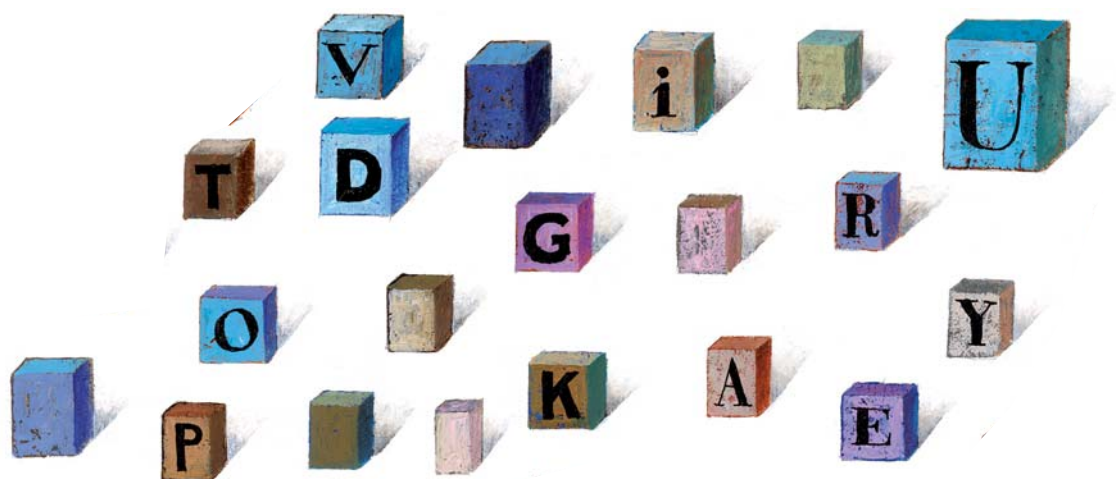

A N A L F A B E T A N E G R A M O T N Á a další hrdinové z knih

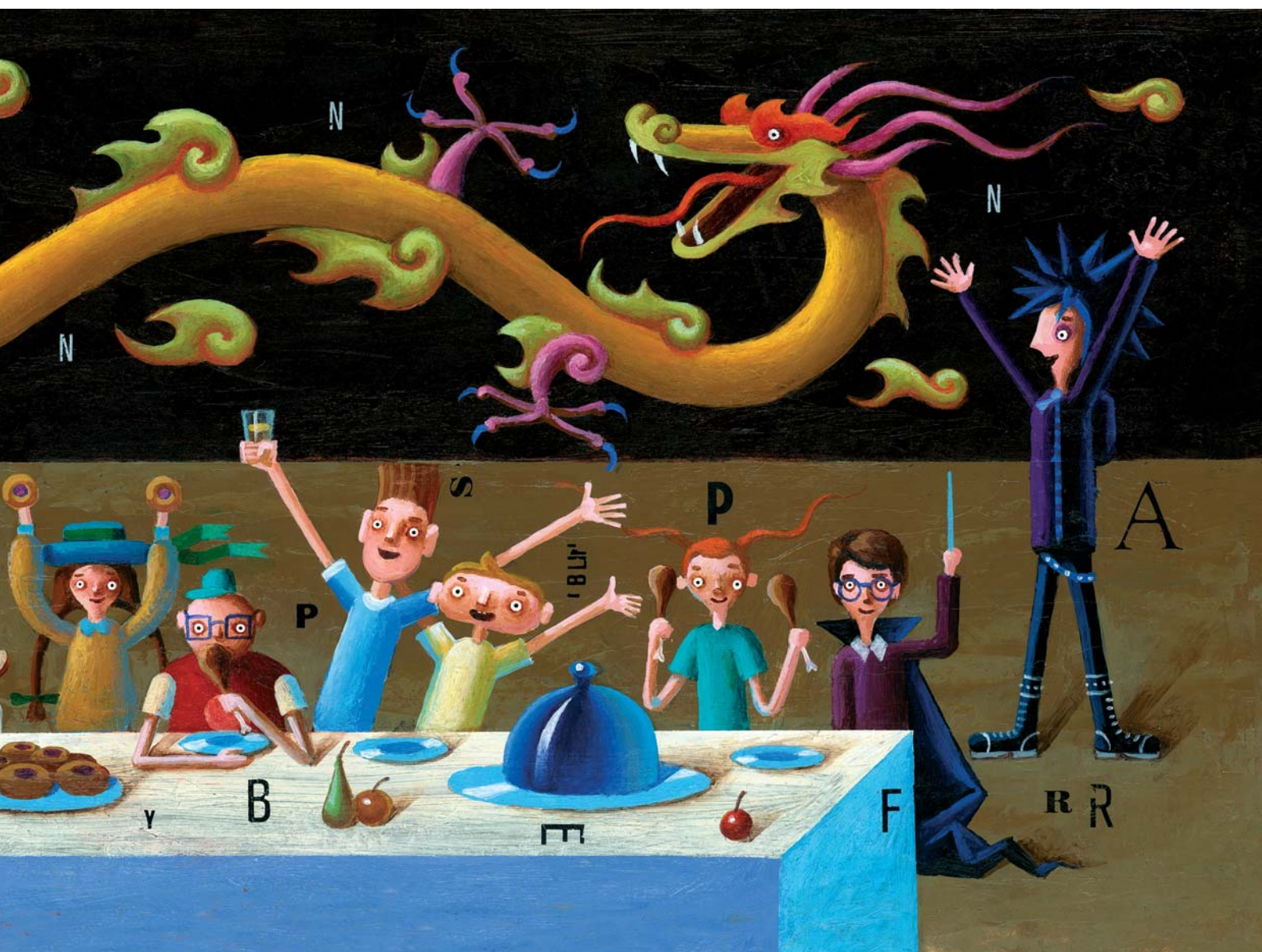

Analfabeta Negramotná a další hrdinové z knih

Moravské zemské muzeum
Dětské muzeum
Brno 2017

© Milena Šubrtová

© Moravské zemské muzeum 2017

ISBN: 978-80-7028-482-7

Co číst dětem a s dětmi?

Jaké zajímavé knížky pro děti nabízejí v knihkupectvích a jaké čekají na své znovuoobjevení dětskými čtenáři v knihovnách?

O knižní tipy na vhodnou četbu pro děti a mládež se dělí odbornice zabývající se problematikou literatury pro děti a mládež a dětského čtenářství: prof. PhDr. Svatava Urbanová, CSc. z Filozofické fakulty Ostravské univerzity, doc. PhDr. Vlasta Řeřichová, CSc. z Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci, doc. PhDr. Milena Šubrtová, Ph.D. z Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity v Brně a PhDr. Olga Kubeczková, Ph.D. z Pedagogické fakulty Ostravské univerzity.

Když ještě potřebují dospělého předčitatele...

/Knižní tipy pro děti předškolního věku/

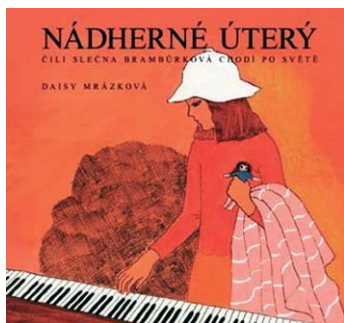
Daisy Mrázková: *Haló, Jácíčku* (1972)

Děti, které ještě samy neumí číst, bych si posadila na klín s knížkou Daisy Mrázkové *Haló, Jácíčku*. Zatímco by poslouchaly příběhy zajíčka a jeho kamarádky ve-verky, mohly by si prohlížet ilustrace s poetickou krajinou, v níž se starý strom snadno promění ve slona, a žasnout nad tím, jak lze k svátku dostat celý svět. I když knížka poprvé vyšla v roce 1972, její kouzlo nijak nevypřichalo. *Mami, proč jsi mi neřekla, že je svět TAK krásný*, ptá se na konci druhé kapitoly s nakažlivým nadšením Jácíček, když se vrací domů z první samostatné výpravy ven. Daisy Mrázková v jednom z rozhovorů prozradila, že knížka vznikala *jen tak, aby člověk byl šťastný*. Podařilo se jí to na výbornou. (mš)

Daisy Mrázková: *Nádherné úterý, čili slečna Brambůrková chodí po světě* (1977)

Každý, kdo má radost, se rozhodne být ještě lepší, než je. Když chceme, aby byl někdo ještě lepší, než je, udělejme mu radost, to je jednoduché. Obrázková kniha Daisy Mrázkové má pro čtenáře nejedno překvapení. Emoce radosti v ní hraje velkou roli, protože stojí za řetízkem zdánlivě malých událostí, které dohromady tvoří proud lidského tvoření. Autorka vytvořila nevšední dvojici babičky, která se představuje jako malá holčička, a personifikovaného Úterý, jemuž se svěruje. Jednoduchý příběh ztracené panenky, kterou nadto vytvořila maminka, zasáhne dětské city. Zkušenější čtenář odhaluje při dalších čteních nové významy. Autorka v knize nechává velkorysý prostor obrazu a jeho emocionálnímu účinku, představovému dotváření a domýšlení. Oslovuje zvědavé dítě s bohatou fantazií, která vylučuje doslovnost. *Nádherné úterý* lze obdivovat jako výpověď stručnou, hutnou a současně myšlenkově vyzrálou, formulovanou s ohledem k malému dítěti, které jí bude rozumět hlavně citem. (ok)

Iva Procházková: *Pět minut před večeří* (1996)

Proza o pětileté Babetě, která šťastně a bezpečně žije v rodině s maminkou a nevlastním otcem. Zaujme tím, že se jedná o vyprávění ve vyprávění. Děvčátko sedí tatínkovi na kolenou, oba čekají na večeří, kterou připravuje maminka. Babeta chce opakovaně slyšet o tom, jak se rodiče seznámili, jak se společně radovali, když přišla na svět, byli smutní, když se zjistilo, že je děvčátko nevidomé. Dar zraku a dar vidění však nejsou totožné. Děvčátko vidělo po svém, třebaže jinak než ostatní lidé. Bezpečně poznala maminku podle holičské vůně, tatínkovi – pošťákovi pomáhala roznášet dopisy a odvážně je strkala do schránek, dovedla si představit pekařovu kočku Fandu, když jí olizovala ruku, měla bohatou obrazotvornost a fantazii. Po zdařilé operaci, když poprvé otevřela oči a uviděla své blízké, se před námi odehrává působivá scéna. Babetka poznává svět barev a tvarů, zjišťuje, jak kdo vypadá. Její tatínek má daleko do podoby prince, je však ze všech tatínků na světě ten „nejtatínkovatější“, a maminka zůstává tou nejkrásnější. Vyprávění se dotýká řady závažných sociálních problémů, které jsou však překonávány zásluhou vzájemné lásky a sdílení. (su)

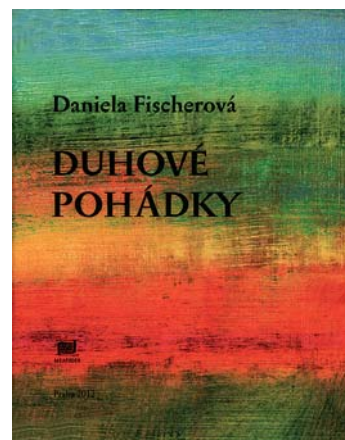

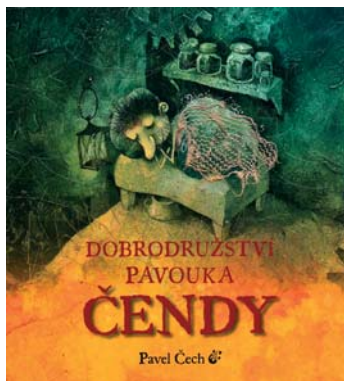
Daniela Fischerová: *Duhové pohádky* (2003)

Svět se nám líbí, když si ho sami nějak zkrášlíme, zjišťuje hned na počátku nudící se Slunko, které vybarví původně smutnou a prázdnou Zahradu barvami z duhové palety. Sedm poetických vyprávění a sedm lyrických básní o rodícím se světě, který je postupně zabydlován barvami a životem, je uspořádáno podle barevného principu. V závěru již

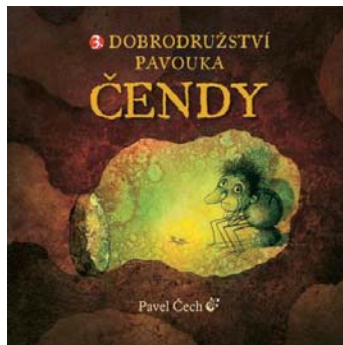
svět není bezútěšným odcizeným prostorem, ale pestrým místem, kde vedle sebe existují radost i smutek. Kdo z nich převáží, to záleží jenom na lidech samotných. Duhové pohádky poprvé vyšly v sešitovém vydání roku 1982, knižně pak s křehkými ilustracemi Ireny Šafránkové v roce 2003. (mš)

Pavel Čech: *Dobrodružství pavouka Čendy* (2011)

Pavouci nepatří mezi obvyklé oblíbené hrdiny dětských knížek, v případě sečtělého Čendy z obrázkové knihy Pavla Čecha tomu však bude jinak. Děti budou se zaujetím sledovat jeho pokojné soužití s dřevěnou kukačkou ze starobyklých hodin, držet jim palce při neočekávaném vpádu nočního lupiče do jejich domku a se zatajeným dechem pozorovat jejich dobrodružství, když domek určený k demolici začne bourat bagr. Na přiblížení tajuplné atmosféry mají velký podíl autorovy ilustrace přesvědčivě zachycující hru světél a stínů. Se sympatickým pavoučím hrdinou se čtenáři v závěru knihy nemusí definitivně rozloučit, neboť Pavel Čech připsal a přikreslil ještě dvě pokračování Čendových příhod. (mš)

Radek Malý: *Listonoš vítr* (2011)

První část lyrické sbírky má název *Co mi šeptal* a obsahuje básně, které čtenáře přenesou do atmosféry podzimního parku, kde se verše rodí v závanec uličnického i nostalgického větru. Ve druhé části *A co mi přinesl* buduje básník obraz personifikovaného podzimu. S ním je spjat pohyb od země vzhůru (pouštění draků, hejna odlétajících ptáků), ale také v opačném směru (padající listy, déšť a první sníh). Podzim je ve verších ukázán jako magické období plné barev, vůní, chutí, které dětským čtenářům zprostředkovávají i významově bohaté ilustrace Pavla Čecha. (mš)

Petr Borkovec – Andrea Tachezy: *O čem sní* (2016)

Na poetickém leporelu, které lze rozložit jako harmoniku, se texty podílel Petr Borkovec a ilustračním doprovodem v podobě akvarelů, kreseb a koláží Andrea Tachezy. Podařilo se jim vytvořit netradiční knížku o různé podobě snů a snění lidí, zvířat i věcí. Medvěd sní vcelku předvídatelně o medu, ale jaké sny může mít rohlík? Hravé texty a ilustrace se smyslem pro neočekávaná až absurdní spojení pobaví nejenom nejmenší děti, ale i jejich rodiče. Mohou být rovněž impulzem k zachycení vlastních nepřiznaných snů. (mš)

Když děti začínají samy pronikat do tajů abecedy...

/Knižní tipy pro děti mladšího školního věku/

Hana Doskočilová: *Eliška a táta Král* (1977)

Haně Doskočilové se v její Elišce podařilo vytvořit sympatický a v mnoha směrech přitažlivý typ děvčátka. Jaké je to žít bez maminky? Jak si bez ní poradit s bolavými ušima? Jak si poradit bez táty, který je daleko? Jaké je to vůbec starat se sám o sebe? Na takové otázky odpovídá malá školačka svou opravdovostí, vynalézavostí a hlavně kuráží (z nejhoršího musíš sám, dál se někdo postará). Nemá těch starostí zrovna málo, a přece se ještě zajímá, co trápí druhé. Příběh je sice vyprávěn s ohledem k začínajícím čtenářům, přesto autorka dokázala barvitě vylíčit nelehkou životní situaci hrdinů velkých i malých, zachytit na tak malé ploše věrohodně lidské charaktery a zvláště dětem alespoň naznačila složitost mezilidských vztahů. Zkrátka Hana Doskočilová si v této knize počíná jako dobrý režisér: klade důraz na silný lidský příběh s pozitivní pointou, umí citlivě využít filmového střihu, střídat polohy humorné i vážné a nechat prostor pro zamyšlení. K optimistickému vyznění jednoznačně přispívají obrázky Jaroslava Maláka. (ok)

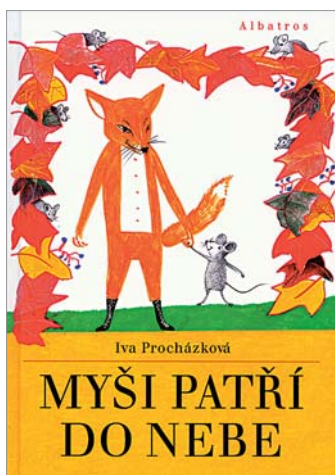
Zdeněk Svěrák: Tatínku, ta se ti povedla (1991)

Tatínek Šíma dokáže krásně rýsovat plány, podle nichž se staví domy, vyprávění pohádek pro malého Petříka a Petrušku se mu však nedaří. A protože bez pohádek by z dětí vyrostli hloupí lidé, jak tvrdí maminka, vydá se tatínek za pohádkovou inspirací do Českého ráje. Dětská čtenářka se vděčně zasmějí i u těch vypravěčských pokusů, které se tatínkovi příliš nevydařily, a závěrem jistě ocení brilantně vymyšlenou pohádku O hasicím přístroji. Text doplněný ilustracemi Adolfa Borna je přizpůsoben začínajícím čtenářům, ale pobaví i dospělé, jimž připomene, že pohádka je vláha pro dětskou duši. (mš)

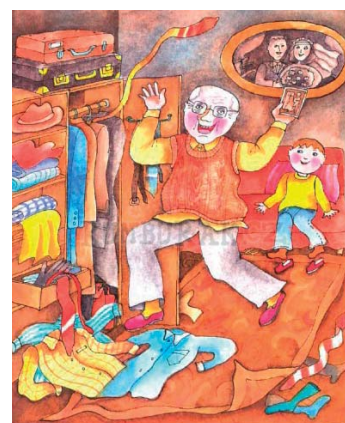
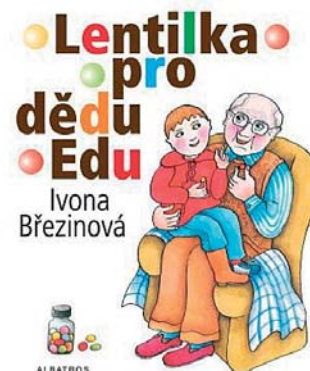
Iva Procházková: Myši patří do nebe ... ale jenom na skok (2006)

Barvitý příběh o myšce Šupito a lišákovi Bělobřichovi není z rodu obvyklých zvířecích pohádek, ale nestává se ani legendou o křesťanském nebi a očistci, o svatém Petrovi apod. Postavičky nám spíše připomínají spolužité naivních dětí, které se dostávají do neočekávaných situací, honí se v lese. Lišák myšku věčně pronásleduje, ona se vystavuje nebezpečí, avšak jeden bez druhého se neobejde ani po své smrti. Ta je zde zobrazená nadlehčeně, potkala už mnoho dalších zvířecích příbuzných, s nimiž se Šupito setkává v éterickém, barevném a bezproblémovém ráji. Když se tam s lišákem potkají, oba netuší, že budou zbaveni strachu i agresivity, že si spolu budou přátelsky hrát a bavit se až do omrzení. Uvědomí si to ve vlastním „kině života“, kde se promítají vzpomínkové fragmenty a kdy zatouží po paralelním pozemském světě, krásném ve své nepředvídatelnosti. Začne se jím stýskat po lesním prostředí a svých předcházejících životních rolích. Z přátelství a lásky k sobě se prohodí a načas se stávají lišákem Šupito a myškou Bělobřichem. Symbolický příběh je plný imaginace a obraznosti, vypovídá o existenci, která je součástí univerzálního přírodního řádu, nese v sobě cenné poselství spojené s oslavou přirozené pozice a smíření s obyčejným životem. (su)

Ivona Březinová: *Lentilka pro dědu Edu* (2006)

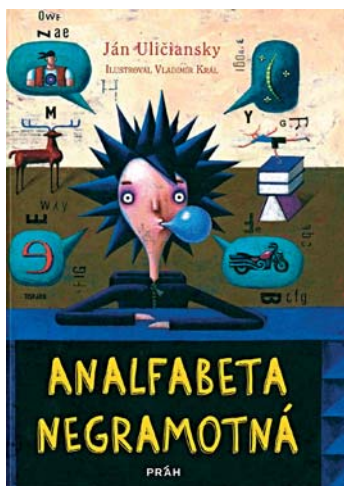
Harmonické soužití čtyřgenerační rodiny naruší onemocnění pradědečka Edy. První plíživé příznaky spojené se zapomínáním jsou ještě úsměvné, ale postupně se vyjevuje nezvratná diagnóza – Alzheimerova choroba. Předškolák Honzík se musí smířit s tím, že v pradědečkovi, jehož mysl se propadá do neprozkoumaných hlubin, ztrácí spolehlivého ochránce a kamaráda. Nemoc však Honzíkovo vnímání světa také obohacuje, neboť mu vyjevuje ty nejdůležitější hodnoty spočívající v lásce a solidaritě. Právě odtud se rodí Honzíkovo předsevzetí najít na zákeřnou chorobu lék. Březinová dokáže zprostředkovat závažné téma citlivě a s humorem, takže knížka vyznívá optimisticky, ačkoliv se pradědeček musí místo léku, který by mu vrátil zdraví, zatím spokojit s Honzíkovými lentilkami. (mš)

Renáta Fučíková: *Karel a rytíři* (2016)

Autorka představuje dětem budoucího panovníka Karla IV. jako sedmiletého chlapce, který se z příkazu královského otce vydává na korunovaci francouzského krále a vlastní svatbu do Francie. Čtyřtýdenní cesta z Křivokláta do Paříže znamená pro malého hocha spoustu nových zážitků a zkušeností. Jeho průvodci, rytíři a kněží, mu cestu krátí vyprávěním starých rytířských příběhů a vychovávají ho tím k tradičním rytířským ctnostem. Působivost knížky podtrhují autorčiny ilustrace, v nichž ožívá středověká Evropa i bájní hrdinové. Kniha představuje ideální publikaci pro rodinné čtení. Čtenář v hrdinově věku sice zvládne sám přečíst Karlova cestovatelská dobrodružství, určitě však uvítá, když mu vložené rytířské legendy bude předčítat někdo dospělý. A až se oba pokochají krásnými ilustracemi, může si dospělý knihu v rukou ještě ponechat – je totiž opatřena čtivě napsanými komentáři historika Zdeňka Vybírala. (mš)

Ján Uličiansky: *Analfabeta Negramotná* (2011, č. 2013)

Noční dobrodružství Analfabety Negramotné, které pro děti vymyslel slovenský autor Ján Uličiansky, přesvědčí i ty nejzarytější odpůrce knížek o tom, jak je četba důležitá. Jedenáctiletá rebelka Bětko nedopatřením uvízne přes noc v knihovně. Až dosud se čtení vyhýbala, nyní však literární postavy v magickou předvánoční noc samy vystupují ze stránek knih a dělí se s Bětkou o své příběhy. Nešťastná dívka s překvapením objevuje kouzelnou moc knížek, v nichž nachází paralelu k vlastním problémům i návod, jak je řešit. (mš)

Když se pro ně již otevřela brána do království knih...

/Knižní tipy pro děti staršího školního věku/

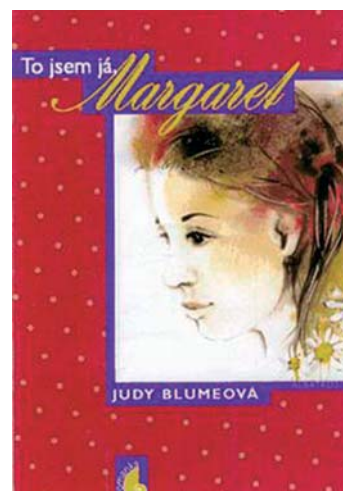
Astrid Lindgrenová: *Mio, můj Mio* (1954, č. 1996)

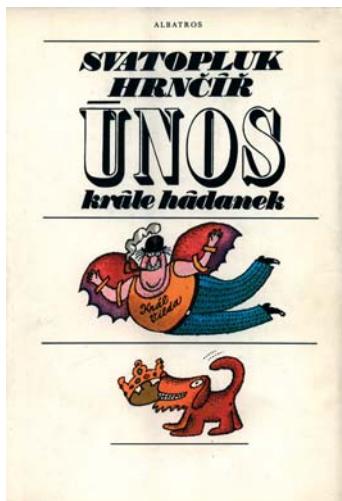
Knížky švédské autorky Astrid Lindgrenové, autorky známé Pipi Dlouhé punčochy či Děti z Bullerbynu, jsou naplněny laskavým humorem, s nímž nahlíží dětský svět. Pohádkově laděný příběh Mio, můj Mio, je zcela jiný, byť i on je prosycen motivy nerozlučného dětského přátelství. Devítiletý Bosse se od nevládných pěstounů dostává do pohádkové Země v daleké dálce, kde kraluje jeho otec. Získává rytířské jméno Mio a navazuje nová přátelství. Idylický život země však narušuje krutý rytíř Kato, jenž loupe děti a proměňuje je v ptáky bezmocně kroužící kolem jeho temného hradu. Mio s věrným přítelem Jum-Jumem se vydávají na nebezpečnou výpravu proti Katovi. Baladický příběh je určen čtenářům od osmi let, ale strhující dobrodružný děj zaujme i starší čtenáře. (mš)

Judy Blumeová: *To jsem já, Margaret* (1970, č. 1999)

V románu *To jsem já, Margaret* americké spisovatelky Judy Blumeové se musí hlavní hrdinka, dvanáctiletá Margaret, vyrovnávat nejen s problémy, které nastanou v důsledku přestěhování její rodiny – se ztrátou důvěrně známého prostředí, kamarádek a společnosti milující a tolerantní babičky. Řadu nesnází, jež musí Margaret překonávat, přináší také její psychické a fyzické dospívání. Judy Blumeová dokázala mimořádně citlivě a s neobyčejnou invencí vytvořit výpověď dospívající dívky, která zapůsobí svou otevřeností, upřímností i humorem nadlehčujícím komplikované a mnohdy traumatizující hledání vlastního já, svého místa mezi ostatními i své víry. (vř)

Svatopluk Hrnčír: *Únos krále hádanek* (1977)

Únos krále hádanek Svatopluka Hrnčíře, který čtenáře potěšil i řadou dalších pěkných knížek, např. scénáři obrázkového seriálu Cour a Courek, je už svým titulem slibný. Slibuje napětí, dobrodružství, odhalování záhad. To vše také plní, nadto v příběhu zasazeném do našeho domácího prostředí. Dětem je sympatický hrdina, který svými schopnostmi zastíní i dospělé, a přesto zůstává obyčejným klukem, dospělí ocení netradiční kulisy hádankářského spolku. Čtenář každého věku si užije svižně vyprávěný příběh s tajemstvím a navíc na každé straně může svůj mozek potrápit hádankou, či rébusem. Svatopluk Hrnčír tu tedy úspěšně kráčí ve stopách tvůrce Sherlocka Holmese a jeho představy, že dobrá detektivka tříbí čtenářův intelekt. Tak schválně: jak se jmenuje hrdina této knížky? Mezi hádankáři používá přezdívku Malá bleška, která vznikla z přesmyčky. Prvky humoru u této nadčasové prózy podtrhují ilustrace Adolfa Borna. (ok)

Jostein Gaarder: *Tajemství karet* (1990, č. 1997)

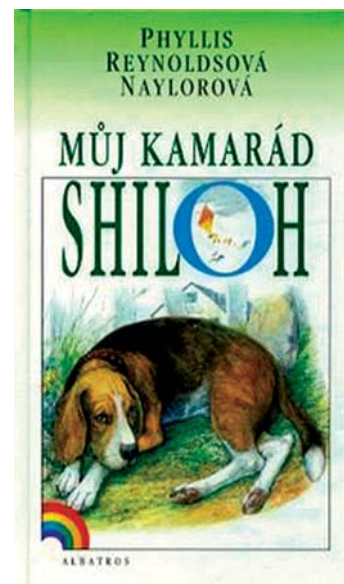
Norský autor Jostein Gaarder napsal příběh, k němuž se čtenář musí prokousat přes čtyři další vložené příběhy. Ostatně dvanáctiletý protagonista rámcového vyprávění, cestující s tatínkem z Norska do Řecka, kde chtějí najít ztracenou maminku, se ke svému vlastnímu příběhu také musí doslova prohryzat – indicie k odkrývání rodinné historie nalezne zapečené v housce. Putování do Řecka, kolébky filozofie, je příležitostí k položení těch nejdůležitějších otázek o vzniku světa a smyslu lidské existence. Gaarder je v originálně vystavěném vyprávění, kde se reálné zrcadlí ve fantastickém a naopak, zodpovídá s nonšalantní lehkostí ústy hrdinova otce. *Žijeme jedno velké dobrodružství*, vzkazuje dětským čtenářům. (mš)

Phyllis Reynolds-Naylorová: *Shiloh*

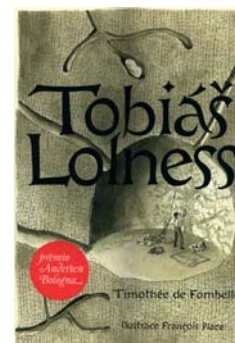
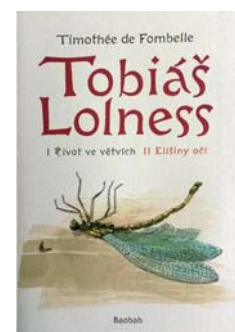
[1991; *Můj kamarád Shiloh*, č. 1999, *Čí je vlastně Shiloh?*, č. 2000, *Shiloh je náš*, č. 2001]

Ústředním motivem románová trilogie americké autorky Phyllis Reynolds-Naylorové *Shiloh* (česky jako *Můj kamarád Shiloh*, *Čí je vlastně Shiloh?*, *Shiloh je náš*) je setkání jedenáctiletého Martyho s týraným psem, který utekl od svého majitele, a chlapcovo rozhodnutí psa si nechat a ochránit ho tak před dalším trápením. Odhodlání bránit Shiloha a postupně vznikající vzájemné pouto mezi oběma protagonisty příběhu Martyho staví před řadu palčivých otázek. Je přípustné pro dobrou věc lhát, podvádět a nebo dokonce vydírat? Jak se zachovat, když se povinnost respektovat práva druhého dostane do konfliktu s vlastním svědomím či přesvědčením? A jak se vyznat v pravidlech dospělých, která se dítěti jeví jako nesrozumitelná a někdy i jako protikladná? Autorka na tyto otázky ani na stěžejní problém zakomponovaný do příběhu o hledání pravdy a spravedlnosti nenabízí jednoduchou a jednoznačnou odpověď. Snaha ochránit psa donutí Martyho lhát a podvádět, ale přiměje ho také nasadit všechny síly pro to, aby psa získal. Ve střetu se světem dospělých i se sebou samým Marty postupně začíná chápat nutnost přijímat zodpovědnost za své činy a naslouchat ostatním stejně jako nezbytnost vnímat a hodnotit okolní svět jinak než dosud. Méně jednoznačně a o to víc v souladu s realitou. (vř)

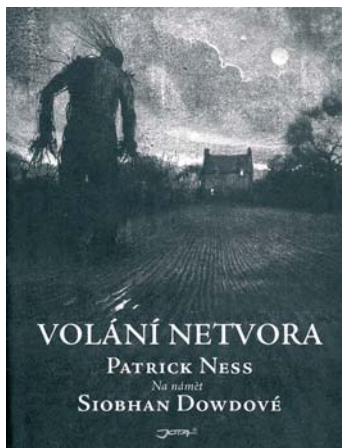

Timothée de Fombelle: *Tobiáš Lolness* (2006, č. 2007)

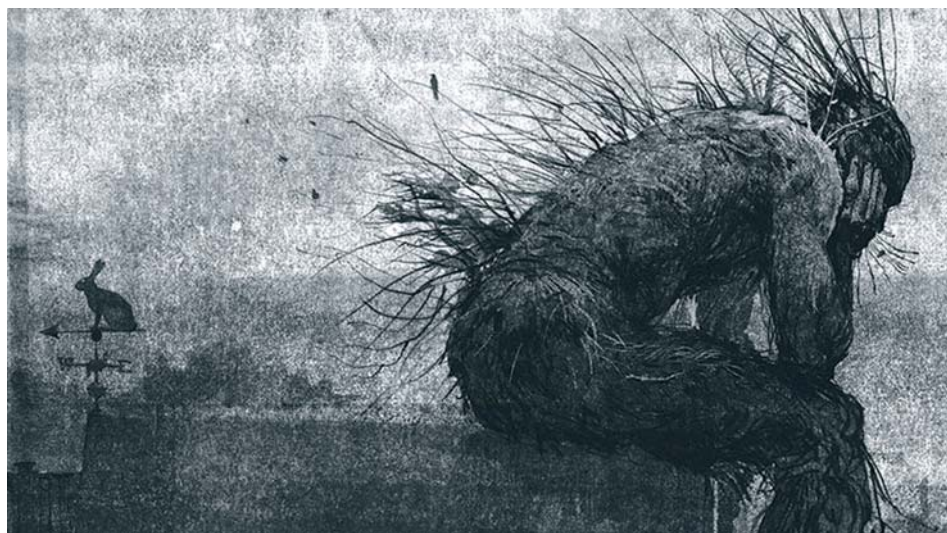
Dvoudílný francouzský román *Tobiáš Lolness* je moderní fantasy, kterou však nad rámec běžné oddechové četby posouvá neotřelá volba postav i časoprostoru a s ní související silné etické poselství. Milimetrový hrdina Tobiáš, jehož vesmírem je veliký strom, bojuje proti jeho zničení. Strom se svými kořeny i korunou sahající k nebi je působivou metaforou živého světa a ukazuje zároveň jeho zranitelnost i křehkost vlastní existence. Tobiáš nepodstupuje pouze boj za záchranu životního prostoru, ale musí se utkat s nepřátelským režimem, aby uhájil svoji svobodu a svůj život. K tomu, aby zvítězil, nestačí důvtip, odvaha a odhodlání. Tobiáš potřebuje poznat svoji minulost. Jeho výprava ke kořenům stromu je vlastně i výpravou ke kořenům vlastní existence, utajené minulosti a původu. (mš)

Patrick Ness: *Volání netvora* [2011, č. 2012]

Román *Volání netvora* vytvořil Patrick Ness, narozený v USA a od roku 1999 žijící v Británii, s využitím námětu britské spisovatelky Siobhan Dowdové, které se v důsledku nevyléčitelného onkologického onemocnění knihu nepodařilo dokončit. Právě toto závažné onemocnění a především proces vyrovnávání se s blížící se smrtí milovaného člověka sehraává v díle základní syžetotvornou roli. Jeho ústřední tematická linie směřuje k pochopení skutečnosti, že traumata a pocity viny vyplývající z frustrace a touhy po úniku jsou přirozenými fázemi smířování se s neodvratnou ztrátou. Úzkostné pocity protagonisty románu, třináctiletého Conora, a jeho snaha potlačit traumatizující realitu se promítají do opakujícího se snu, ve kterém chlapec vidí propast, vzdušný vír a ruce, jež se marně snaží udržet. Spolu s touto trýznivou noční můrou se mu začíná zjevovat netvor beroucí na sebe podobu tisu rostoucího na nedalekém hřbitově. Netvor-tis je zpočátku symbolem čehosi neznámého, tajemného a hroživého, postupem času se ale stává Conorovým společníkem přicházejícím proto, aby mu pomohl pochopit relativitu lidského bytí a konání, poskytl mu příležitost vyrovnat se s pocity viny a navzdory nezměrnému smutku se smířit se smrtí matky. Toto prolínání reálného časoprostoru a snové fantazie umožnilo autorovi mimořádně sugestivním, emocionálně značně vyhroceným a současně věrohodným způsobem zobrazit komplikované situace, v nichž se ocitají ti, kteří jsou vystaveni traumátům spojeným s umíráním svých nejbližších. (vr)

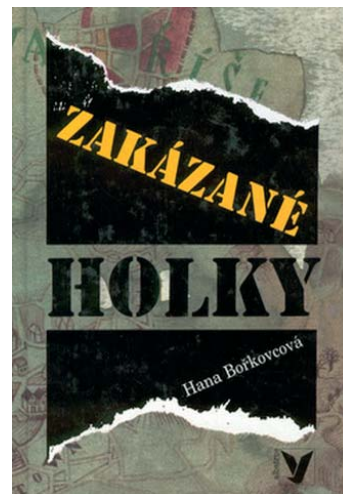

Když jsou na cestě k dospělosti...

/Knižní tipy pro dospívající/

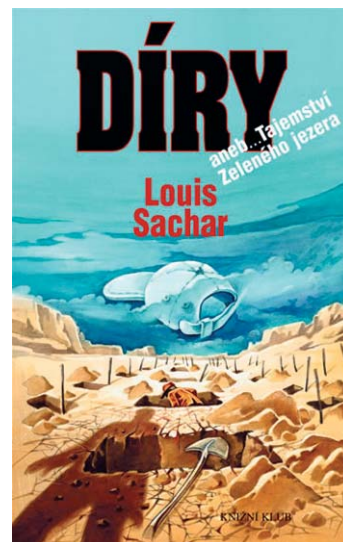
Hana Bořkovcová: *Zakázané holky* (1995)

Hana Bořkovcová se ve svých knihách snaží čtenáře upoutat jak zajímavým dějem, tak je vést k výraznějšímu zamyšlení nad ním. Příběh o dospívání v čase okupace víc než historii odhaluje vliv historických událostí na charakter lidí, dospívajících i dospělých. Přátelství dvou dívek, Janky a Diny, které je násilně „zakazováno“, se stává pilířem lidskosti v nenormálním čase. Je pro mladé čtenáře povzbudivé vidět, jak právě aktivita těchto přirozeně empatických hrdinek dokáže čelit nesvobodě, ale i skepsi a pasivitě dospělých. Co zmůže jedinec v nesvobodném režimu? Může vůbec obstát sám před sebou? Vyprávění Hany Bořkovcové vidí naději v mravních kvalitách svých mladých hrdinů, které autorka vykreslila bez patosu a sentimentu, přesvědčivě. V dobrém slova smyslu si tak příběh o minulosti podává ruku s přítomností. Má psychologickou hloubku, zároveň se skládá z řady očekávaných dramatických momentů, jimiž prostupuje i téma prvního milostného okouzlení. Ještě silnější je tato výpověď, když čtenář ví, že sama autorka prožila válku v koncentračních táborech. (ok)

Luis Sachar: *Díry* (1999, č. 2002)

Děj románu *Díry* amerického autora Luise Sachara se odvíjí v táboře Zelené jezero, v nápravném zařízení pro mladistvé delikventy. Dramatické vyprávění o hledání ukrytého pokladu a přátelství chlapců, kteří se v táboře ocitli souhrou nepříznivých okolností, je ale zejména příběhem o nezbytnosti přijímat odpovědnost za svá rozhodnutí a o nutnosti umět se ve chvílích, kdy je to nezbytné, překonávat. Hlavní hrdina Stanley, outsider, který byl pro svou tloušťku dosud jen terčem posměchu spolužáků i učitelů, se ocitá v situaci, kdy musí rychle pochopit nepsaná pravidla života v táboře, a poněkud paradoxně teprve tady zažívá pocit příjeti do skupiny svých vrstevníků. Také další klíčová postava, Hektor, přezdívaný pro svou zdánlivou netečnost a neochotu komunikovat s ostatními Nula, handicapovaný negramotností a poznamenaný chybějícím rodinným zázemím, začíná až v táboře chápat smysl přátelství a nezištné pomoci. Závěrečný happy end nesklouzl k laciné moralitě a neoslabuje emocionální účinek knihy. Jejím prostřednictvím se L. Sachar představil jako tvůrce, který se dokáže neotřele vyslovit k četným problémům dospívajících, ale i k mnohým palčivým otázkám společenským, v tomto případě především k problematice rasové nesnášenlivosti. (vř)

Stephen Chbosky: *Ten, kdo stojí v koutě* (1999, č. 2012)

Problémy dospívajícího chlapce, který se obtížně vyrovnává s pocity outsidera a postupně odkrývá kořeny svých psychických traumat, tematizoval americký prozaik Stephen Chbosky v románu *Ten, kdo stojí v koutě*. Chronologický způsob naráce má podobu dopisů, které protagonista příběhu, patnáctiletý Charlie, adresuje bližší neurčenému příteli, a čtenář už od prvních stránek románu začíná pozvolna odhalovat jeho hlavní motivy – hledání porozumění, přátelství i emocionální stability a složité vyrovnávání se s úmrtím blízkého člověka. Postup vyprávění založený na vlastní výpovědi hlavního hrdiny a jeho sebereflexi umožnil autorovi vykreslit vnitřní svět dospívajícího chlapce snažícího se porozumět sobě i svému okolí a hledajícího své místo mezi svými vrstevníky i dospělými. Tento příběh však není jen románem o dospívání, drogách, první lásce, sexu, homosexuálních vztazích, přátelství a jeho dočasné ztrátě. Chboskyho kniha je také příběhem o komplikovaných rodinných vztazích, domácím násilí a jeho dopadu na psychiku dítěte a utváření jeho osobnosti, o sexuálním zneužívání a domnělé i skutečné vině a trestu. (vř)

Iva Procházková: *Karolína. Stručný životopis šestnáctileté* (1999)

Dívčí román zaujme již tím, že se v něm jedná o sebereflexi, o záznamy připomínající osobní rekapitulaci bouřlivého vnitřního vývoje dospívající dívky. Výpověď deníkového typu vzniká na podnět uznávané profesorky konzervatoře, která tvrdí, že *kdo zná sebe, zná všechno*. Karolínu mají všichni rádi, protože je zábavná, veselá, působí bezproblémově, třebaže jí vůbec nesvědčí přestěhování z Prahy na venkov. Karolína těžce nese odloučení od babičky, spojené s divadelním prostředím, protože se vždy chtěla stát baletkou. Nenechává na sobě nic znát, jiskří humorem a jako třináctiletá dívka upoutá pozornost dokonce o dost staršího chlapce Lva, tamějšího idolu dívčích srdcí. Zlomová situace nastane v podobě pádu ze schodů z věže kostela, kam se společně vypravili. Zranění znamená konec představy, že by mohla být primabalerínou. Subtilní zpověď obsahuje řadu překvapivých zvratů, avšak nikdy není bolestivá. Karolína se řídí radou babičky, že je zapotřebí vzpomínat *pěkně na pěkné věci*. V záplavě dívčích románků 90. let 20. století upoutal román svou citovou hloubkou, poetikou vyprávění, volbou fiktivní vyprávěčky i adresátů, kterým se mohou stát strukturní čtenáři i ti skuteční, a to bez věkového vymezení. (su)

Iva Procházková: *Soví zpěv* (1999)

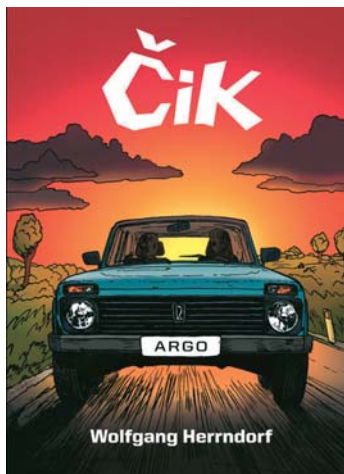
Antiutopický román anticipuje ekologickou katastrofu. Zachycuje osud neúplné rodiny v Brémách v polovině 21. století, přesně v roce 2046, kdy v důsledku globálního oteplování planety dochází k ničivé záplavě. V odlidštěném světě hrají rozhodující úlohu média a počítačové systémy, které se stávají personálními důvěrníky a poradci, přitom málokdo si uvědomuje odlidštěnost a následky lidského osamění, stavy úzkosti, které nelze tak snadno racionalizovat. Sedmnáctiletý Armin, hrdina románu, má naštěstí svou soudnost, na svůj věk je osobností. Zvládá existenciální a psychologické kolize nejen vlastní, ale také své matky, partnersky nezakotvené a věčně chybující. Všude, kde ona své sliby neplní a spíše selhává, nastupuje s úplnou samozřejmostí a zaplňuje mezery, které by mohly bolestně poznamenat dětství malé sestry Gézy. V románu se objevuje vnitřní projekce dívky Rebeky a jejího internetového „sovího zpěvu“, plného pochybností, setkáváme se s vnitřními projekcemi a nedialogizovanými reflexemi obou mladých lidí, kteří se v katastrofě stále více sblížují. Autorka se dotýká řady závažných společenských témat, se kterými si lidé nedovedou v přetechizovaném světě poradit, zaznívá zde vážný apel, který vrcholí kataklyzmatem. (su)

Iva Procházková: *Nazí* (2009)

Román je zповědí pěti sedmnáctiletých hrdinů z postkomunistických zemí střední Evropy: Česky Sylvie, osobité dívky česko-německého původu, která pochází z rodiny úspěšných architektů a má blízko k naturismu, jejího litoměřického spolužáka Filipa, který se upne na ekologické problémy, a náhodných berlínských známých – Robina, Niklase a Evity, zmítaných v problémech dospívání, jak je známe u dnešní generace. Doléhá na ně lhostejnost až cynismus doby, láká je drogový ráj, doprovázejí je mnohočetným znepokojujícím úniky. Události jsou zasazeny do příšerných prázdninových veder v německé metropoli, kde se osudy lidí setkávají nebo míjejí, jejich cesty se náhodně protínají nebo se odvíjejí paralelně, nicméně se každý jednotlivě dostává do zlomových životních situací, které mohou být stejně tak začátkem, jako představují předčasný konec. V existenciálních pozicích působí všech pět hrdinů většinou bezbranně, jsou „nazí“, zranitelnější než jiní. Nevytvořili si ještě svůj obranný krunýř, nemají ochranná zabarvení. Spíše se podobají ztracenému prériovému kojotu, který ve městě zmateně pobíhá, jehož obranou je útok. (su)

Wolfgang Herrndorf: *Čik* [2010, č. 2012]

Nevšední portrét teenagerů a mozaiku dospívání vytvořil německý prozaik Wolfgang Herrndorf v románu *Čik*. V tomto příběhu, označovaném termíny road novel, coming of age story nebo bildungsroman a často srovnávaném s dílem J. D. Salinger *Kdo chytá v žitě*, se autor dotýká problematiky outsiderství a odlišné sexuální orientace, v centru jeho pozornosti jsou však především přátelství, stěžejní existenciální otázky, mezigenerační vztahy a rodinné krize. K tradičním motivům daného žánru autor přiřazuje i další dílčí témata, jako jsou sexuální dospívání, místo jedince ve společnosti a začleňování dětí imigratů do kulturně odlišného prostředí. Stěžejními hodnotami, ke kterým své hrdiny i čtenáře Herrndorf vede, jsou vnitřní svoboda a integrita, empatie a tolerance. (vř)

Podle americké studie má Česká republika nejhustší síť knihoven na světě.

Webové stránky, kde lze najít další informace o knížkách pro děti a mládež:

www.iliteratura.cz

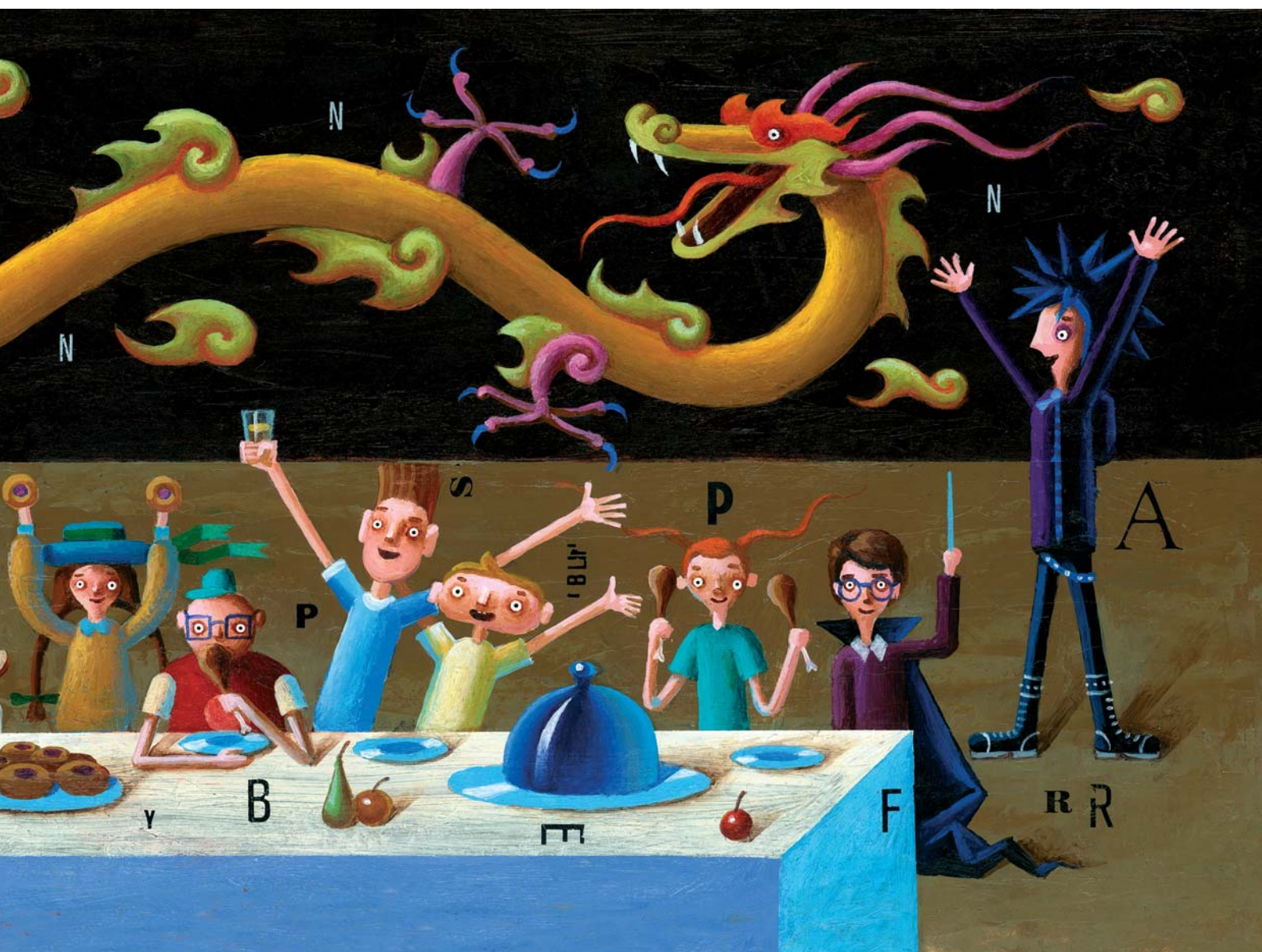
www.ibby.cz

www.zlatastuha.cz

www.sckn.cz

Analfabeta negramotná a další hrdinové z knih

Autor koncepce: doc. PhDr. Milena Šubrtová, Ph.D.

Návrh obálky: PhDr. Šárka Fidrichová

Použité ilustrace z knihy Analfabeta Negramotná: Vladimír Král

Grafický návrh a úprava: Michaela Tomslová

Moravské zemské muzeum 2017

www.mzm.cz

ISBN 978-80-7028-482-7